

Główne problemy społeczno-gospodarcze najbiedniejszych i najbogatszych państw

- [Wprowadzenie](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Film edukacyjny](#)
- [Mapa myśli](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Główne problemy społeczno-gospodarcze najbiedniejszych i najbogatszych państw

Źródło: dostępny w internecie: pixabay.com, domena publiczna.

Jak wiesz, nawet najbogatsze kraje świata nie są wolne od rozmaitych problemów społeczno-gospodarczych. W przypadku państw biednych te problemy są oczywiście bardziej dotkliwe. Choć państwa i narodowości na świecie różnią się od siebie nie tylko tradycjami i kulturą, ale też oczywiście poziomem rozwoju gospodarczego, można zauważyć pewną powtarzalność niektórych problemów, z którymi się borykają. Podczas tej lekcji dowiesz się więcej na ten temat.

Twoje cele

- Wyjaśnisz, czym jest wskaźnik HDI.
- Scharakteryzujesz kraje wysoko oraz słabo rozwinięte.
- Wskażesz na mapie świata przykłady krajów słabo oraz wysoko rozwiniętych.

Przeczytaj

Jak wiesz, na świecie występują różnice w rozwoju społeczno-gospodarczym. Co jest tego głównym powodem? Odpowiedź na to pytanie nie jest jednoznaczna, ponieważ o wspomnianych różnicach decydują rozmaite czynniki. Między innymi jest to zależne od uwarunkowań przyrodniczych, które są związane z rzeźbą terenu, dostępem do wody czy żyznością gleb, surowcami naturalnymi, klimatem. Na dysproporcje między biednymi a bogatymi państwami wpływają również czynniki historyczne, takie jak np. [kolonializm](#), a także aspekty kulturowe – religia, tradycje oraz ustrój polityczny i sytuacja ekonomiczna kraju.

Czynniki wpływające na dysproporcje społeczne między najbiedniejszymi a najbogatszymi krajami:

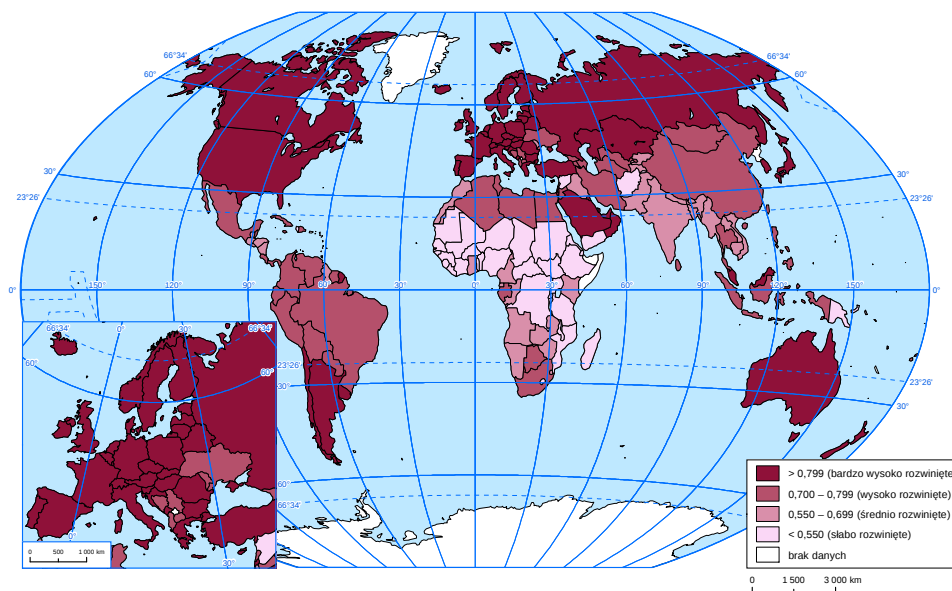
- przyrodnicze – żyzność gleb, degradacja środowiska naturalnego, zasoby wodne, rzeźba terenu,
- kulturowe – wyznania i tradycje danych krajów,
- polityczne – ustrój polityczny,
- ekonomiczne – stopień rozwoju ekonomicznego kraju,
- historyczne – przeszłość polityczna i rozwojowa danego państwa.

Jednym z mierników rozwoju społecznego jest wskaźnik HDI (ang. Human Development Index), który przyjmuje wartości od 0 – najniższy poziom rozwoju, do 1 – najwyższy poziom rozwoju społecznego. Wskaźnik ten jest uznawany za jeden z rzetelniejszych ze względu na fakt, że jego składowymi są: poziom edukacji, standard życia oraz dochód narodowy.

Do pomiaru HDI służą następujące wskaźniki:

- oczekiwana długość życia,
- średnia liczba lat edukacji otrzymanej przez mieszkańców, w wieku 25 lat i starszych,

- oczekiwana liczba lat edukacji dla dzieci rozpoczynających proces kształcenia,
- dochód narodowy per capita w USD, liczony według parytetu siły nabywczej danej waluty.

Państwa o różnym poziomie rozwoju według wskaźnika rozwoju społecznego (HDI) w 2019 roku

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., oprac. na podstawie raportu UNDP z 2020 r., dostępny w internecie: hdr.undp.org, licencja: CC BY-SA 3.0.

Państwa o najwyższym HDI					
2010 rok			2019 rok		
1	Norwegia	0,917	1	Norwegia	0,957
2	Australia	0,898	2	Irlandia	0,955
3	Szwecja	0,897	3	Szwajcaria	0,955
4	Szwajcaria	0,889	4	Hongkong	0,949
5	USA	0,885	5	Islandia	0,949
6	Holandia	0,876	6	Niemcy	0,947
7	Belgia	0,873	7	Szwecja	0,945
8	Nowa Zelandia	0,869	8	Australia	0,944
9	Niemcy	0,868	9	Holandia	0,944
10	Kanada	0,867	10	Dania	0,940
...	...	...	...	...	...
36	Polska	0,785	35	Polska	0,880

Ranking państw według HDI

Państwa o najniższym HDI					
2010 rok			2019 rok		
163	Gwinea	0,329	180	Erytrea	0,459
164	Republika Środkowoafrykańska	0,309	181	Mozambik	0,456
165	Mali	0,308	182	Burkina Faso	0,452
166	Burundi	0,303	183	Sierra Leone	0,452
167	Czad	0,299	184	Mali	0,434
168	Mozambik	0,298	185	Burundi	0,433
169	Burkina Faso	0,286	186	Sudan Południowy	0,433
170	Sierra Leone	0,281	187	Czad	0,398
171	Etiopia	0,283	188	Republika Środkowoafrykańska	0,397
172	Niger	0,252	189	Niger	0,394

Ranking państw według HDI

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., oprac. na podstawie raportu UNDP z 2020 r., dostępny w internecie: hdr.undp.org,
licencja: CC BY-SA 3.0.

Problemy społeczno-gospodarcze najbiedniejszych i najbogatszych państw

Kraje biedne

Państwa najbiedniejsze charakteryzują się niskim poziomem rozwoju gospodarczego, na który składa się wiele czynników. Jednym z nich jest wysoki [współczynnik przyrostu naturalnego](#), który może powodować problemy z dostępem do edukacji, pogłębianie się ubóstwa oraz większe zapotrzebowanie na żywność, to zaś skutkuje niedożywieniem. Poszerzające się ubóstwo rzutuje na dostępność podstawowej opieki medycznej, wpływając na szerzenie się chorób zakaźnych oraz liczby związanych z tym zgonów. Dodatkowo niski poziom edukacji zmniejsza szanse osób pochodzących z krajów biednych na zaistnienie na rynku międzynarodowym, co stanowi kolejne ograniczenie w dostępie do rynków krajów wysokorozwiniętych. W krajach biednych i rozwijających się gospodarka opiera się na rolnictwie oraz wydobywaniu surowców naturalnych, spadek ich cen również wpływa negatywnie na rozbieżności między państwami bogatymi a biednymi, co może powodować nieustanne zadłużenie tych państw. Kolejnym problemem dotyczącym krajów biednych jest nieustanna walka z pogorszającymi się warunkami przyrodniczymi wynikającymi z globalnego ocieplenia

oraz nieumiejętnej gospodarki zasobami przyrodniczymi, co zwiększa postępujący głód.

Kraje bogate

Bogate państwa świata nie borykają się z problemami związanymi z małą dostępnością opieki medycznej czy z głodem, w tym przypadku problemem jest marnotrawstwo oraz obciążenie chorobami cywilizacyjnymi, tj. cukrzycą, zawałem serca, otyłością czy nowotworami. W krajach tych wskaźnik urbanizacji jest wysoki, co wiąże się z wysokimi stężeniami zanieczyszczeń środowiska naturalnego oraz jego przekształceniem. Do współczesnych problemów krajów bogatych można zaliczyć globalizację, która zaciera podział regionalny, tradycję i kulturę.

Jakie są przyczyny dysproporcji?

Odpowiedź na pytanie dotyczące przyczyn dysproporcji w rozwoju społeczno-gospodarczym na świecie oraz problemów, z jakimi borykają się poszczególne kraje, nie jest jednoznaczna. Wynika to z faktu, iż oddziałują na nie różne czynniki: przyrodnicze, historyczne, kulturowe oraz polityczne i ekonomiczne. Niestety w związku z coraz większym postępem technologicznym krajów wysoko rozwiniętych coraz bardziej zauważalne jest pogłębianie się dysproporcji między krajami biednymi i bogatymi.

Przyczyny pogłębiania się dysproporcji między krajami bogatymi i biednymi

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o, licencja: CC BY 3.0.

Ciekawostka

W 2000 roku ONZ ustanowiło Projekt Milenijny Organizacji Narodów Zjednoczonych, który ma na celu wprowadzenie regulacji dotyczących kwestii wojny i pokoju, ubóstwa, zdrowia, zobowiązując głównie bogate kraje świata do polepszenia poziomu życia na świecie.

Jednym z rozwiązań, które mogą zapobiec poszerzaniu się dysproporcji, jest pomoc organizacji międzynarodowych lub państw wysoko rozwiniętych, która może być realizowana na trzech płaszczyznach:

- finansowej – udzielanie kredytów i darowizn, bezzwrotna pomoc gotówkowa, mikrokredytowanie,
- rzeczowej – zaopatrzenie danych państw w dobra materialne, środki higieniczne, przybory szkolne, żywność, leki, odzież, środki czystości itp.,
- technicznej – wymiana międzynarodowa wysoko wykwalifikowanej kadry, udzielanie porad biznesowych, prowadzenie szkoleń zawodowych, udzielanie porad dotyczących higieny, planowania rodziny, infrastruktury itp.

Słownik

kolonializm

zjawisko historyczne polegające na opanowaniu i utrzymaniu kontroli politycznej i gospodarczej przez jedne kraje nad innymi w celu ich eksploatacji

PKB, produkt krajowy brutto

wartość dóbr i usług nowo wytworzonych na terenie kraju w ciągu roku

Źródło: [Encyklopedia PWN](#)

PNB, produkt narodowy brutto

PKB skorygowany o saldo dochodów obywateli danego kraju z tytułu własności i pracy za granicą oraz dochodów obcokrajowców posiadających własność i pracujących w danym kraju

Źródło: [Encyklopedia PWN](#)

Program Narodów Zjednoczonych na rzecz Rozwoju, ang. United Nations Development Programme (UNDP)

organ pomocniczy ONZ powstały w 1966 r. przez połączenie Rozszerzonego Programu Pomocy Technicznej i Specjalnego Funduszu Rozwoju Gospodarczego Narodów Zjednoczonych, do jego zadań należy udzielanie pomocy technicznej i finansowej krajom rozwijającym się przy opracowywaniu programów rozwoju; jest największym programem na świecie w zakresie świadczenia pomocy technicznej; UNDP współpracuje z ponad 150 państwami i 35 agencjami

międzynarodowymi w celu przyspieszenia rozwoju gospodarczego;
przedsięwzięcia finansowane przez UNDP obejmują rolnictwo, przemysł,
produkcję energii, transport, ochronę zdrowia, oświatę, administrację, handel i in.

Źródło: [Encyklopedia PWN](#)

współczynnik przyrostu naturalnego

syntetyczny miernik wyrażający stosunek przyrostu naturalnego w ciągu roku kalendarzowego do średniej w tymże roku liczby ludności, wyrażony w promilach lub procentach

Film edukacyjny

Zapoznaj się z filmem edukacyjnym i wykonaj polecenia.

Wystąpił błąd

Główne problemy społeczno-gospodarcze najbiedniejszych i najbogatszych państw
Film nawiązuje do głównych problemów społeczno-gospodarczych najbiedniejszych i najbogatszych krajów świata.

Polecenie 1

Podaj główne problemy, z jakimi borykają się kraje wysoko rozwinięte i słabo rozwinięte.

Polecenie 2

Korzystając z dostępnych źródeł informacji i własnej wiedzy, opisz działania, które mogą służyć niwelowaniu dysproporcji między krajami bogatymi i biednymi.

Mapa myśli

Polecenie 1

Podaj po pięć problemów krajów wysoko i słabo rozwiniętych. Oceń, jakie jest podłoże poszczególnych problemów oraz zaproponuj rozwiązania.

Polecenie 2

Podaj trzy przykłady działań, które mają na celu niwelować dysproporcje pomiędzy państwami biednymi i bogatymi.

Źródło: Englishsquare.pl Sp. z o.o., licencja: CC BY 3.0.

Dla nauczyciela

SCENARIUSZ LEKCJI

Imię i nazwisko autorki: Monika Kędzierska

Przedmiot: geografia

Temat zajęć: Główne problemy społeczno-gospodarcze najbiedniejszych i najbogatszych państw

Grupa docelowa: III etap edukacyjny, liceum/technikum, zakres rozszerzony, klasa IV/V

Podstawa programowa

XXIII. Problemy gospodarcze współczesnego świata: dysproporcje w rozwoju krajów i ich skutki, wpływ korporacji transnarodowych na społeczeństwo i gospodarkę w skali lokalnej i regionalnej, problem zadłużenia krajów świata i obywateli.

Uczeń:

1) wskazuje na mapie świata najbiedniejsze i najbogatsze państwa oraz charakteryzuje ich główne problemy społeczno-gospodarcze.

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji,
- kompetencje matematyczne oraz kompetencje w zakresie nauk przyrodniczych, technologii i inżynierii,
- kompetencje cyfrowe,

- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się.

Cele operacyjne

Uczeń:

- wskazuje na mapie świata najbiedniejsze i najbogatsze państwa oraz charakteryzuje ich główne problemy społeczno-gospodarcze,
- identyfikuje przyczyny przyrodnicze, historyczne, społeczne, gospodarcze i polityczne dysproporcji rozwoju regionów świata i państw oraz przedstawia skutki tych nierówności,
- wskazuje przykładowe działania mające na celu zmniejszenie dysproporcji w rozwoju gospodarczym państw i regionów świata oraz dokonuje ich krytycznej oceny.

Strategie nauczania: asocjacyjna

Metody nauczania: dyskusja, praca z e-materiałem, mapa myśli, metaplan

Formy zajęć: praca indywidualna, praca w grupach, praca całego zespołu klasowego

Środki dydaktyczne: e-materiał, komputer, projektor multimedialny (lub tablety z dostępem do internetu), zeszyt przedmiotowy, atlasy geograficzne, mapa świata

Materiały pomocnicze

Luchter B., Wrona J., *Podstawy geografii społeczno-ekonomicznej świata*, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie, Kraków 2018.

Parysek J., *Rozwój społeczno-gospodarczy oraz czynniki i uwarunkowania rozwoju*, „Studia KPZK” 2018, t. 183, s. 37–56.

PRZEBIEG LEKCJI

Faza wprowadzająca

- Nauczyciel przeprowadza krótką pogadankę z uczniami o poziomie rozwoju poszczególnych krajów oraz o poszczególnych problemach, z jakimi się borykają.
- Nauczyciel przedstawia cele lekcji.

Faza realizacyjna

- Uczniowie, korzystając z atlasów geograficznych lub mapy świata, wskazują przykłady państw wysoko i słabo rozwiniętych. Uczniowie dzielą się swoimi spostrzeżeniami, omawiają np. dysproporcje globalna Północ – globalne Południe itp., w razie potrzeby nauczyciel wspiera uczniów.
- Uczniowie zapoznają się z filmem edukacyjnym i notują najważniejsze problemy społeczno-gospodarcze państw wysoko i słabo rozwiniętych. Następnie zadaniem uczniów jest opracowanie w grupach metaplanów dotyczących przyczyn tych problemów i sposobów ich rozwiązania lub zniwelowania. Po upływie ustalonego przez nauczyciela czasu uczniowie prezentują rezultaty pracy (w zależności od liczby grup np. dwie grupy prezentują metaplany dotyczące problemów krajów wysoko rozwiniętych, a dwie problemów krajów słabo rozwiniętych).
- Uczniowie w parach zapoznają się z sekcją „Mapa myśli” e-materiału i wykonują polecenie zawarte w tej części e-podręcznika.
- Uczniowie wpisują swoje propozycje do mapy myśli. Nauczyciel sprawdza, jakie problemy zostały wskazane przez uczniów. Uczniowie odkrywają kolejne problemy zawarte w mapie mentalnej i porównują ze swoimi propozycjami. Jeśli znaleźli sprzeczne problemy, nauczyciel wspólnie z uczniami wyjaśnia dane zagadnienie. Uczniowie sprawdzają, czego zabrakło w ich propozycjach.
- Nauczyciel prowadzi z uczniami dyskusję na temat problemów społecznych i ekonomicznych państw wysoko i słabo rozwiniętych. Uczniowie sprawdzają, na ile są one podobne, jak można je rozwiązywać. Uczniowie, korzystając z różnych źródeł wiedzy, omawiają sposoby rozwiązywania tych problemów oraz sposoby niwelowania dysproporcji między państwami wysoko i słabo rozwiniętymi.

Faza podsumowująca

- Przypomnienie celów lekcji.
- Podsumowanie wiedzy zaprezentowanej na lekcji.
- Nauczyciel ocenia pracę uczniów podczas lekcji, biorąc pod uwagę ich możliwości i zaangażowanie.

Praca domowa

- Utrwalenie wiadomości przedstawionych na lekcji.
- Przygotowanie pracy pisemnej na temat szansy ograniczenia problemów społeczno-gospodarczych w państwach najsłabiej rozwiniętych.

Wskazówki metodyczne opisujące różne zastosowania danego multimedium

Film edukacyjny i mapa myśli mogą zostać wykorzystane podczas innych zajęć dotyczących problemów gospodarczych współczesnego świata (zakres rozszerzony: XXIII. 2, XXIII. 3). Mogą zostać kontekstowo wykorzystane podczas zajęć poświęconych zróżnicowaniu jakości życia człowieka w różnych regionach i krajach świata (zakres rozszerzony: XXII. 8).